

Na corona, de oorlog, het klimaat, de crisis: "Nooit zoveel autismelabels als nu. Maar onze jongeren zijn niet ziek"

"Onze jongeren ontploffen massaal, of verzinken juist in complete apathie. En wij? We schrijven pillen voor. Nooit werden ook zoveel labels autisme opgeplakt als nu. Maar tonen zij symptomen van ziekte of gewoon luide reacties op een samenleving op drift, die wij weigeren te lezen?" Psychotherapeute Lut Celie doet een urgente oproep.

Annick De Wit

De wereld davert. Iedereen siddert en beeft. Zeker onze jongeren. "Zij zijn de kanaries in de koolmijn." Tien jaar runt Lut Celie nu De Bleekweide, het expertise- en opleidingscentrum en plaats voor begeleiding van kinderen, jongeren en volwassenen in het Gentse Begijnhof. Ze struint scholen af voor 'emotionele remediëring', zetelt in stuurgroepen met familierechters over het steeds toenemende aantal vechtscheidingen. "De kleine wereld van de jongeren is vaak al zo hard dooreen geschud. En hun vat wordt almaar voller." Haar nieuwe boek 'Zie mij', leest helaas als een thriller, snijdt - zoals veel jongeren letterlijk doen, in hun armen - en maakt soms diep verdrietig. Maar ook veel duidelijk. En ze blijft hoopvol.

Waarom zijn deze tijden zo ontwrichtend voor jongeren?

"Ze slaan hen uit hun lood. Niets is nog zeker. Alles is bedreigend. Hun bodem verzuurt - ook letterlijk. Ze zitten inderdaad met wezenlijke vragen over het klimaat, er was eerst de pandemie, nu is er die oorlog, de crisis, het toenemend extremisme ook. 'En wie ben ik in die grote, op hol geslagen wereld?' Jongeren geraken in de war. En er zijn al zo weinig ankers. Dat leidt tot existentiële angst. Tot veel kwaadheid. En tot diepe eenzaamheid. Tot niet weten wat en hoe. Ik hoor jongeren zich afvragen: ga ik nog kinderen krijgen? Is dat wel slim?"

En vervolgens barsten ze uit.

"Velen wel. Het is gigantisch, hoe vaak we dat waarnemen in scholen. Ze ontploffen in de klas. Of ze zetten juist maskers op, eten niet meer, keren zich volledig naar binnen. Dat gedrag, zo massaal. Hoe komt het dat één op drie jongeren ongelukkig is? Dat kløpt toch niet meer!"

"En wij zeggen vervolgens: 'Die kinderen sporen niet. Zijn moeilijk opvoedbaar. We moeten deze losgeslagen generatie harder aanpakken'. Néén. We bekijken alleen: hun gedrag. Maar als ik almaar kwader word, en niemand heeft mij ooit geleerd met kwaadheid om te gaan, zàl ik op een dag ontploffen. Eén jongen, vierde jaar houtbewerking, werd de klas uitgezet. De lerares zwiert hem de gang op en zijn boekentas erachteraan: 'Ga naar de prefect, ik wil je niet meer zien!' Hij slaat met zijn vuist door het glas van de klasdeur en los op haar gezicht. Overal bloed. Natuùrljik kan dat niet. Bestraf desnoods dat gedrag. Maar vràg ook: wat maakt dat jij dit deed? Hij is beginnen huilen, huilen toen ik 'm dat achteraf vroeg. 'Ze gaan mij hier op school niet meer willen, ik moet hier weg! Mijn woede is verdwenen, nu voel ik het verdriet.' Hij zat al jaren als pion tussen de vechtscheiding van zijn ouders, was bij zijn vader niet meer welkom, bij zijn moeder soms. Hij was zozegzegd een agressieveling, maar ook zo'n gevoelig kind. Getriggerd door een zoveelste afwijzing - dat schijnbaar banale uit de klas worden gezet. Maar wàt een pijn zat daarachter."

Maar dat zien wij dus niet?

“Zelden. Wij creëren maar ziektebeelden. We sturen almaar meer kinderen naar de psychiater. Terwijl de maatschappij ziek is. Dat vind ik zo verontrustend! In het onderwijs, in de eerste lijn, tweede lijn, tjak tjak tjak - almaar meer geld voor psychisch welzijn. En al die labels. Er werden nooit zoveel gevallen van autisme gediagnosticeerd. Zoals men twintig jaar geleden plots almaar ADHD-labels begon te kleven. Ha, manneke, agressie? Beetje overbeweeglijk? We gaan dat hier ne keer rap benoemen zie: autisme! Naar het buitengewoon onderwijs ermee. Dan krijgen die scholen weer meer ondersteuning. Of kom er weer een bed bij in de psychiatrie. Systeemfoutje, neen? En korte termijn-lapmiddelen. Sorry hé. Veel kinderen sturen gewoon verlies- en traumasignalen uit. Opa is overleden. Of mama en papa gaan uit elkaar. Alle hulpverleners zouden moeten weten dat kinderen dan vaak overbeweeglijk zijn én tijdelijk niet in staat om te leren. En toch.”

Wij zijn geen hulpverleners, zeggen de leerkrachten dan.

“Dat weet ik. Zij moeten schakelen naar meer léren, want de kwaliteit van het onderwijs gaat achteruit. Volgens PISA, toch. Maar een hoofd dat vol emoties zit kàn geen kennis opnemen. Dat is bewezen materiaal hoor. ‘Agressiebeleid’ boomt op alle pedagogische studiedagen. Ik ben in een schooltje geweest in het BO waar ze nog werken met isolatiecellen!”

Op tv en nieuwssites scoren emo-verhalen als zot, maar als we ze in het echte leven tegenkomen willen we ze niet zien, schrijf je.

“Gek hé. We zijn er bang van. Want: stel dat ik die kwaadheid laat komen, dat verdriet, die angsten, wat gebeurt er dan? ‘En hij is al zo agressief’. Maar vraag gewoon: ‘Manneke, wat heb jij nodig als dat opkomt?’ Meppen op een boksbal kan al enorm ontladen. Gigantisch veel jongeren voelen ook niets meer. Zijn afgesneden. Het is heel moeilijk om in begeleiding terug naar hun gevoel te gaan.”

Flatliners. Dat is even eng als het klinkt, vrees ik.

“Dat is intriest. Flatliners zitten vaak heel dicht bij zelfdodingsgedachten. Wat doe ik hier nog? Het kan hen niets meer schelen. Een jongen zei me dat hij al op zijn zevende had besloten: ik wil nooit meer voelen. Een kind uit een gewoon gezin, drukke tweeverdieners. Deed volgens de ouders niet genoeg zijn best. De afwijzing werd te veel. Een meisje had een doodgeboren broertje. Haar ouders hielden al hun pijn verborgen ‘om hun dochtertje te sparen’. Zij leerde daardoor ook niet hààr pijn te tonen, wilde haar ouders niet nog meer belasten. Op haar dertiende is er grensoverschrijdend gedrag. Nu is ze zestien en wil ze niet meer leven.”

Is dat geen logische reflex: wegtrekken voor wat pijn doet?

“Misschien. Maar: ‘Je moet vooruit kijken’. ‘De tijd gaat alles wel helen’. Vergeet het. We moeten léren aan die kinderen dat emoties oké zijn.”

De olievlek der scheidingen dijt ook almaar uit.

“Maar één op drie woont nog bij zijn beide biologische ouders. Drie op vier aanmeldingen bij ons in de Bleekweide zijn kinderen uit echtscheidingen. Niet om te veroordelen, maar wél om ze nog eens wakker te schudden: mensen, scheiden is làstig voor jullie kind. Altijd. Léer je kind om te gaan met de kwaadheid omdat mama iemand anders heeft gekozen, omdat de pluszussen meer mogen dan zij. Ook al heb je zelf pijn, lààt een kind een brief schrijven

naar zijn papa die het twee jaar niet heeft gezien. Zorg dat je na een paar jaar kan zeggen: hé, het was niet makkelijk maar we hebben dat goed gedaan. En ga vooral niet in een vechtscheiding. Die zijn puur trauma voor kinderen.”

Of ze gaan over op één groot rollenspel.

“Een kind lag hier te huilen, op een bolletje ineengedraaid in mijn therapieruimte. Alles ging heel moeilijk met haar strenge papa. En toen kwam hij kwam haar na de sessie ophalen en snel snel, ze veegde haar tranen weg, boende haar wangen op en liep met een brede smile en wijdopen armen naar hem toe: ‘Papàà!’ Alles ok, papa. Ongelooflijk. Hoe jonge kinderen al leren te pleasen.”

“Ik heb het zelf ook gedaan. Mijn vader overleed jong, ik was pas 20 en de oudste van zes, mijn jongste zus was 12. Mijn mama leed erg onder het verdriet. Ik ben gaan zorgen. Je doet dat, vanzelf bijna. Ik ben ook enorm gaan pleasen in relaties. Tot ik jaren later, ook door mijn studies begreep, waarom ook ik aan het vastlopen was. Ik had de dood van mijn vader langs geen kanten verwerkt, was alleen bezig geweest met de pijn van anderen. Het vergt durf, omdat je vreest eronderdoor te gaan als je dat vaatje opentrekt. Maar je komt er rijker uit.”

Liefde is alles. Alweer.

“Een kind het gevoel geven dat je het graag ziet, dat is de basis. Onvoorwaardelijk. Vertrouwen en veiligheid bieden. Het blijven bevragen. ‘Het is altijd ik die de schuld krijg’. Waw, wat zeg je me daar? Wat voel je dan juist? En wanneer? En wat zou er kunnen veranderen opdat je dat niet meer zo aanvoelt? Het is een heel ander verhaal dan terug te kaatsten: maar schat, da’s niet niet waar. Of erger: je liegt. Maar het kasteel nooit bestormen. Ook niet bij de binnenvetters, die je wegsturen met ‘laat me gerust’. En vooral stoppen met al die goedbedoelde advieskes van ‘Ga sporten’ of ‘Lees eens dit boek’. Ze weten zelf heel goed wat goed voelt voor hen.”

En toch zeg je: zo knap als deze generatie vind je ze zelden.

“Precies in dat zoeken naar eigen manieren, eigen antwoorden. Als ik mijn zoon en zijn vrienden bezig zie, en andere jongeren waarmee ik praat: ze maken een shift. De aanpak van de vorige generaties willen ze niet meer. Ze gaan auto’s delen, cohousing doen, samen tuintjes verzorgen, vrienden opzoeken als ‘extended familie’. Alles wordt nieuw bedacht, dat maakt het ook heel broos. En dan hoop ik dat zij geëngageerde gidsen tegenkomen die die eigen zoektocht stimuleren.”

Wat denk je na tien jaar De Bleekweide? Toch hoop, naast alles wat ontploft?

“Ik denk vaak aan het jongetje dat na de judotraining buiten op een bankje ging zitten, sip. De judoleraar gaf hem een schouderklopje, het jongetje vertelde niks. En toch: elke week opnieuw ging de judoleraar na de training naast het jongetje op het bankje zitten zwijgen. Gewoon, wat samen verwijlen. Na weken begon het ventje te vertellen, dat zijn opa was gestorven door zelfdoding. Je moet geduld hebben. Ik wéét dat het werkt. Ik wéét dat het klopt.”

‘Zie mij’ van Lut Celie is uitgegeven bij Lannoo.